

Pomoc deťom v ohrození

Nízkoprahové programy pre deti a mládež na Slovensku

Problematika ohrozených detí a mladých ľudí na Slovensku, ktorí prevažnú väčšinu svojho voľného (často aj školského) času prežívajú pasívne na „ulici“, je naliehavá a páľivá. Aj preto bol o medzinárodnú konferenciu: „Nízkoprahové programy pre deti a mládež na Slovensku“, ktorá sa po prvý raz uskutočnila v Bratislave, 6.2 - 7.2. 2007, obrovský záujem.

Účasť na podujatí bola pozoruhodná: mimovládnych organizácií (67 zástupcov), z Ministerstva práce, rodiny a sociálnych vecí SR, Ministerstva školstva SR, Ministerstva vnútra SR, Ústredia práce sociálnych vecí a rodiny a Úradov práce, sociálnych vecí a rodiny (spolu 10 zástupcov), zo samosprávnych krajov (8), zástupcovia miest a obcí (8), krajských úradov (7), polície (3), pedagogicko – psychologických poradní (4), zástupcov cirkevných združení (2) a škôl, školských zariadení a detských domovov (9) z celého Slovenska. Pozvanie prijali aj hostia z Nemecka a z Českej republiky, kde má budovanie nízkoprahových zariadení a sociálna terénna práca s deťmi a mládežou tradíciu už niekoľko desaťročí. Celkom sa na konferencii zúčastnilo 118 ľudí a nechýbalo ani zastúpenie Slovenskej humanitnej rady.

Cieľom podujatia bolo zmapovať existujúce aktivity zamerané na pomoc neorganizovaným a ohrozeným skupinám detí a mladých ľudí na Slovensku, upozorniť na dôležitosť tejto, najmä preventívnej činnosti pre celú spoločnosť, zlepšiť spoluprácu medzi mimovládnyimi organizáciami a štátnymi inštitúciami, presadiť túto oblasť do koncepcie štátnej politiky vo vzťahu k deťom a mládeži a medzi priority v rámci akčných plánov vo vyšších územných cel-

koch a obciach a hovoriť o zahraničných skúsenostiach s možnosťou ich aplikácie na Slovensku. Účastníci sa oboznámili aj s činnosťou pracovnej skupiny, ktorá pripravuje **Štandardy nízkoprahových programov pre deti a mládež na Slovensku** a zároveň boli vyzvaní na spoluprácu a pripomienkovanie pri tvorbe týchto štandardov.

Jednou z diskutovaných tém bol aj podnet na vznik Asociácie, ktorá by v budúcnosti mala nízkoprahové programy zastrešovať. Neorganizované skupiny detí a mládeže predstavujú zvlášť ohrozenú časť populácie s vysokou pravdepodobnosťou výskytu sociálnopatologických javov u týchto skupín. Znepokojujúce sú aj poznatky, skúsenosti a prístupné údaje medzinárodných organizácií, ktoré konštatujú celkový nárast delikvencie mládeže v Európe. Súvisí to práve s oslabenou štruktúrou a funkciou rodiny, škôl, cirkvi a silnejúcim negatívnym vplyvom podmienok, ktoré umožňuje anonymita veľkých miest, „ulica“, rovesnícke skupiny, médiá.

O to silnejšie sa vynára potreba väčšej starostlivosti a pozornosti deťom a mládeži a **prijatia účinných preventívnych opatrení a programov na úrovni štátu**, ktoré by predchádzali narastaniu asociálneho a delikventného správania sa u týchto skupín a zároveň znižovali potrebu represívnych opatrení.

Je dôležité si uvedomiť, že kvalitná primárna a sekundárna prevencia je investícia štátu, ktorá sa vráti nielen s vyššou kvalitou života nás všetkých, ale aj v podobe výrazne nižších finančných nákladov vynaložených na terciárnu prevenciu, konštatovali účastníci konferencie. Prijali **závery a odporúčania**, ktoré zaslali príslušným parlamentným výborom, ústredným orgánom štátnej správy na Slovensku, ústredným orgánom samosprávnych krajov, mestským zastupiteľstvám, krajským úradom a všetkým účastníkom konferencie. Podnety a postrehy z tohto podujatia, na ktorom sme sa zúčastnili, inšpirovali aj redakciu Humanity. V snahe priblížiť našim čitateľom problémy ohrozených detí, v nasledujúcich riadkoch prílohy prinášame naše príspevky i uvedené závery a odporúčania. **(redakcia)**

Snímka: archív Detský fond SR

Poruchy pozornosti a hyperaktivity sú zdravotným postihnutím

Detský fond SR, ktorého prioritou je chrániť práva dieťaťa, sa dlhodobo zaoberá širokým spektrom problémov a aj konkrétnou pomocou ohrozeným deťom. Na túto tému sme sa porozprávali s PhDr. Štefanom Matulom, predsedom Detského fondu SR, ktorého sme oslovili s otázkou:

V čom vidíte, ako psychológ, hlavné príčiny problematického, negatívneho až kriminálneho správania sa mladistvých ľudí, ktoré sa rozmáha?

Príčin je niekoľko. Prvá z nich je, že sa zvyšujú nároky na schopnosť prispôbiť sa podmienkam dnešného života všeobecne. Zložitost' a súčasny „pokrok“ nesie so sebou, z humanitného hľadiska, zvyšujúce sa nároky... Po druhé, zvyšuje sa náročnosť na prácu a výkonnosť dieťaťa v škole. To čo sa predchádzajúce generácie učili v 3. triede, to sa učí dnes žiak v prvej triede. A nie všetky deti sú vybavené predpokladmi na to, aby tieto nároky zvládali aspoň na dostatočnej úrovni. Pribúda detí, ktoré zlyhávajú v škole najmä preto, že nároky na ne stúpajú. Keď sa spýtate veľmi dobrých žiakov, koľko sa učia denne, zistíte, že je to v škole 6-8 hodín a doma ďalšie 3-4 hodiny, čiže denne aj 12 hodín. Pre dieťa to nie je zábava, ale náročná práca. Prirodzene, určitá časť detí reaguje tak, že školu začne akoby odmietať, lebo nevláde držať krok s ostatnými, ktorí podávajú v škole lepšie výkony. Práve takéto deti chodia poza školu. Ak sa tam stretnú s ďalšími, podobnými záškolákmi, vznikne základ a prvý predpoklad, že môžu vytvoriť skupinu s tendenciou správať sa delikventne. Treťou príčinou je, že medzi deťmi pribúda agresivita. To je priamy dôsledok náročnosti a zložitosti životných situácií, ktorým sa deti a mladiství ťažko prispôbujú.

Akú odbornú pomoc potrebujú deti ohrozené sociálnou patológiou?

Budovanie odborných služieb pre deti ohrozené sociálnou patológiou v systéme štátnych služieb zaostáva svojím množstvom za nárastom poruchového správania sa a vzniká „nožnicový efekt“. Výskumy preukazujú, že pribúda detí, ktoré by potrebovali odbornú špeciálnu psychologickú, pedagogickú a súčasne

aj sociálnu starostlivosť. Problém vzniká v školskom, aj rodinnom prostredí a sieť odborných štátnych poradených služieb, ktoré sú na toto určené, sa pritom nerozširuje. Dnes sa už hovorí aj v oficiálnych návrhoch o úprave poradenského systému v rezorte školstva, aj o tom, že počet odborných pracovníkov, špecialistov - psychológov je v týchto poradniach poddimenzovaný. V tejto situácii majú svoje miesto aj mimovládne organizácie, ktoré významnou mierou prispievajú k tomu, aby sa potrebná špeciálna starostlivosť o takéto deti v čo najväčšej miere naplnila. Metódy a spôsoby ako pracovať s takými deťmi, aj v mimovládnych zariadeniach, sú známe už niekoľko desaťročí. Aj pôvodne sa uplatňovali nielen v štátnych poradenských zariadeniach, ale aj kluboch, ktoré boli úspešné v časoch, keď ešte neexistovali mimovládne organizácie. Ako predseda Detského fondu SR a pracovník inštitúcie, ktorá má za úlohu viesť pedagogicko-psychologické poradne, problém vidím v tom, že niekedy v jednom regióne fungujú rozličné poradenské služby, ale nie sú navzájom prepojené odborne ani organizačne.

Pôsobí na Slovensku dostatok psychológov, nielen v zdravotníckych zariadeniach, školách, ale aj v poradniach?

Určite nie. A majú aj oveľa nižší plat, než je priemer v národnom hospodárstve. Ich hrubý mesačný plat je často len okolo 16 000 až 17 000 Sk, hoci vykonávajú špičkovú odbornú poradenskú činnosť. Pritom existuje módný názor, že neštátne inštitúcie to často vedia robiť lepšie ako štátne. Je to mýtus, ktorého by sme sa mali zbaviť a hľadať spôsob a mechanizmy ako obidve tieto alternatívy prepojiť v prospech detí a mládeže vo všetkých regiónoch. Dieťa,

ktoré príde do nízkooprahového zariadenia dostane preukaz, pracujú s ním odborníci, ale aj študenti, ktorí však nemusia ani vedieť, kto to je. Obávam sa, že mimo krajských miest, nemusí byť dosť odborníkov vykonávajúcich odborný dohľad. Je našou povinnosťou zdvihnúť varovný prst. Aby sa neurobili chyby, mal by byť zabezpečený v každom zariadení pre deti aj odborný dohľad, supervízia alebo možnosť poslať dieťa do okresnej psychologicko poradne, aby sa psychológovia pozreli na príčiny narušeného správania sa dieťaťa. Hovorím to preto, že Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie, kde pracujem už 30 rokov, sa zaoberá tým, ako zdokonaľovať systémy a spôsoby práce s deťmi, ktoré sú ohrozené poruchami správania sa. Bezpodmienečnou, základnou podmienkou odborného prístupu je, mať jasno v príčinách problémov a porúch správania sa dieťaťa.

Čo všetko vplyva na vznik porúch v správaní sa detí?

Najčastejšie je to tak, že na narušenie správania sa detí pôsobí viac faktorov. U niektorých detí môžu dominovať medzi príčinami narušenia dedičné alebo telesné predpoklady, u ďalších sociálne prostredie, u iných zasa disharmonický vývin osobnosti. Ak je narušená jedna časť, tá narúša aj ďalšie časti, ale príčiny nie sú v rovnakom pomere zastúpené. Niektorá z príčin dominuje. Odborníci by to mali vedieť rozpoznať a pôsobiť v snahe o nápravu správania sa dieťaťa. Treba zistiť to, ktoré problémy môžu dominovať. Ináč treba pracovať s dieťaťom, ktoré má syndróm ADHD - poruchy pozornosti a je hyperaktívne, kde treba primárne riešiť poruchu ADHD. A iný problém treba riešiť u dieťaťa, ktoré je po telesnej a po psychologicko a neurologickej stránke v poriadku, ale má poruchy v osobnostnom vývine a nestabilita je jeho základná osobnostná črta. Takáto črta sa začína prejavovať v detstve a počas dospievania a trvá po celý život. Ale ak ide o syndróm ADHD, tento problém sa dá odstrániť, tu možno rátať aj s medikamentóznou liečebnou podporou. Ale bez toho, aby toto určil odborník, ako to s dieťaťom vlastne je a po roku skontroloval, či je práca s dieťaťom naozaj efektívna, sa nedá dôjsť

k pozitívnym výsledkom. Iba pracovať a nemeť pritom aj efektívnosť výsledkov tejto práce s deťmi, nestačí. Nestačí jedno kritérium, že dieťa v minulosti neposlúchalo rodičov ani učiteľov a teraz, keď chodí do klubu, začalo poslúchať. Zmena z neposlušného dieťaťa na poslušné môže byť skutočná, ale niekedy len účelová. Stáva sa, že sa dieťa dočasne prispôbi, ale jeho povaha ostáva relatívne nezmenená. Toto bez komplexného prístupu, na ktorom sa má zúčastňovať psychológ, pedagóg a aj sociálny pracovník, je vždy akoby práca so „zaviazanými očami“. Je to tvrdé, ale je to tak.

Dnes už je dosť poznatkov a metód, vďaka ktorým sa s deťmi dá pracovať rozličnými spôsobmi, ale ako sa zistí, čo konkrétne dieťa potrebuje a čo je z hľadiska jeho stavu správne?

Stav dieťaťa treba posudzovať nielen zo sociálnej, ale aj z jeho psychologickej, biologickej a telesnej stránky a s týmto spoločenskú prax ani v mimovládnom sektore často nekalkuluje. To je základný problém. (Ak práve nejde o takú mimovládnu inštitúciu, ktorá je podľa týchto platných zásad vybudovaná alebo ak nemáme na mysli súkromné služby tohto charakteru, kde sa síce podľa odborných zásad pracuje, ale dieťa zo sociálne slabšej rodiny sa do takej súkromnej poradne nedostane). Koncept práce s deťmi je široko stavaný, je to dobre, ale keď aj také zariadenia majú pomáhať deťom, musíme sa pýtať, do akej miery naozaj pomáhajú. Musím zdôrazniť, že vývin by mal ísť smerom k určeniu základných pravidiel, v akých prípadoch a do akej miery treba konzultovať postup dobrovoľníkov voči deťom, ktorým pomáhajú, aj s odborníkmi a postaviť prácu s deťmi tak, aby bola pre deti čo najefektívnejšia.

Vlani v SR spáchalo trestný čin 3900 detí. Sme svedkami, že brutalita detských trestných činov rastie a klesá vek mladistvých ľudí s poruchami správania sa. Ako vidíte tento problém?

Dnes deti skôr sociálne dozrievajú, aj vďaka informáciám, ktoré získavajú v televízii, časopisoch, aj na internete. V podstate „vďaka“ médiám sa z ľudskej intimity urobil biznis a dieťa, keď dospeje, už nemá čo objaviť. Rodičia sú príliš vyťažení, majú 2-3 zamestnania a mediálny trh, virtuálna „realita“, ktorá sa prezentuje dnes, v skutočnosti realitou nie je. Aby sa mladý človek dokázal ubrániť falošným ilúziám, ktoré virtuálna „realita“ ponúka, na to nemá vybudované mechanizmy. Dospelý vie, kedy

ide len o ilúziu, ale dieťa nie, poznáva svet pod vplyvom ilúzií a aj v dôsledku toho, keď dospeje, nastáva v jeho živote oveľa viac konfrontácií a konfliktov. Životný štýl zmenili, napríklad, aj mobilné telefóny. Keď človek kedysi od iného človeka niečo potreboval, musel za ním osobne zájsť, dnes sa dorozumieva a vybavuje mnohé veci prostredníctvom SMS správ. Na jednej strane je to dobre, urýchľuje to komunikáciu, ale na druhej strane sa človek človeku vzdaluje a odcudzuje. Čo tento fenomén spôsobí za pár rokov, to dnes nikto nevie odhadnúť.

Až 80 percent detí a mládeže na Slovensku tvorí neorganizované skupiny. Považujete počet nízkoprahových zariadení pre deti a mládež za dostačujúci?

Akýchkoľvek služieb tohto druhu nikdy nebude dosť. Som za to, aby sa aj ich činnosť, aj ich počet rozvíjal, ale odborne a kvalifikovane. Ak odbornosť a kvalifikovaný prístup chýba, môže sa všeličo stať. Napríklad, ak niekto v „klube“ hoci v dobrom úmysle dieťaťu niečo poradí, ale neskôr sa preukáže, že ak dieťa na základe dobre mienenej rady niečo zlé vykonalo a vyhovorilo sa, že mu to poradili v klube, pre toho, kto mu poradil, to po právnej stránke nemusí dopadnúť dobre. Preto sú psychológovia vo vyspelých krajinách (napríklad aj v Rakúsku), povinne poistení. Je otázkou času, kedy táto povinnosť príde aj na Slovensko.

Detský fond SR sa už 4. rok zaoberá aj problémami detí s poruchou pozornosti (syndrómom ADHD a hyperaktívnych detí). Znamenajú tieto poruchy aj zdravotné postihnutie?

Určite áno. Kolektív autorov Výskumného ústavu detskej psychológie a patopsychológie SR napísal odbornú publikáciu „Psychologické a výchovné aspekty vzdelávania žiakov s poruchami aktivity a pozornosti“, kde sa v zhode so zahraničnou literatúrou dozvedáme, že syndróm ADHD (*attention deficit hyperactivity disorder*) v medzinárodnej klasifikácii duševných porúch znamená vlastne dve poruchy: poruchu aktivity a pozornosti a hyperkinetickú poruchu správania sa. Americkí odborníci však obidve poruchy zlúčili do jednej. Pre potvrdenie diagnózy ADHD je však potrebná prítomnosť obidvoch uvedených „jadrových symptómov“.

Vedia rodičia a učelia rozpoznať príznaky syndrómu ADHD?

Mnohí o syndróme ADHD nič nevedia. Deti trpiace týmto syndrómom v škole dostávajú často päťky a tak sa im neraz vlast-

ne ubližuje. Ide o 10 až 12 percent detí, čiže na každú školu na Slovensku v priemere pripadajú tri takéto deti. Robíme už 5 rokov prieskumy, ktoré sa týkajú porúch správania sa detí. Posielame do škôl dotazníky, aby sme zistili, koľko žiakov a s akými poruchami správania jednotlivé školy majú. Často ide o poruchy vážneho charakteru. Deti, s ktorými si už učelia v škole nedokážu poradiť, si vyžadujú špeciálnu starostlivosť v psychologickom poradni. Takýchto detí je v niektorých školách 8, niekde aj 14 percent. Je čas tento problém riešiť. Je to úloha aj pre spoločnosť, ale najmä odborníkov, psychologov.

Čo charakterizuje dieťa, ktoré má syndróm ADHD?

Deti s ADHD sa nedokážu na prácu sústrediť, pracujú povrchno, s chybami a úlohu často vôbec nedokončia. Učelia ich zlyhanie považujú za dôsledok nedostatočnej snahy a úsilia. Pripisujú ho nedostatočnej motivácii dieťaťa. Ďalším problémom je neschopnosť dodržiavať sociálne normy, správať sa primerane roli školáka. Tieto deti majú poruchu aj v oblasti autoregulácie, nedokážu odložiť bezprostredné uspokojenie akejkoľvek aktuálnej prežívanej potreby. Neschopnosť rešpektovať školské normy považuje ne jeden učiteľ za nevychovanosť, a nie za jeden z prejavov poruchy funkcie Centrálny nervovej sústavy (CNS), ktorú dieťa nie je schopné ovplyvniť.

Aká časť detskej populácie v SR trpí syndrómom ADHD a aké ohrozenia môžu z tohto vyplývať?

Syndrómom ADHD trpí na Slovensku asi 10-percent detskej populácie a tento syndróm je v pozadí aj mnohých detských úrazov, či už doma, v škole alebo na ulici, ale aj slabého prospechu v škole.

Aké sú príčiny hyperaktivity detí?

Syndróm hyperaktivity môže mať rôzne príčiny, najčastejšie ide o nejakú odchýlku funkcie Centrálny nervovej sústavy (CNS). Hyperaktívne správanie môže byť prejavom prenatálneho či perinatálneho poškodenia mozgu, ale môže byť aj geneticky podmienené. V českej odbornej literatúre je hyperaktivita najčastejšie uvádzaná ako jeden zo symptómov ľahkej mozgovej dysfunkcie (LMD), drobného, difúzneho poškodenia mozgu. Ide o poruchu funkcie retikulárnej formácie CNS, uvažuje sa o abnormalite neurotransmiterov atď. Jednotliví autori sa nezhodujú v názore na početnosť tejto poruchy v detskej populácii. Uvádza sa, že postihuje 5 – 10% populácie, prevažne chlapcov (podľa

Diagnostického a štatistického manuálu duševných porúch Americkej psychiatrickej spoločnosti (DSM-IV, rok 1994); Dobson, rok 1995; Merck Manual, rok 1996).

Ako sa v odbornej literatúre definuje hyperaktivita?

Hyperaktivita znamená nadmerné nutkanie k pohybu, k aktivite, ktorá je neúčelná až nezmyselná. Z hľadiska danej sociálnej situácie býva taký prejav nepriemerný, a preto je nápadný. Dieťa nedokáže nutkanie k aktivite ovládať. S tým súvisí aj zvýšený sklon k impulzívnym reakciám a určité emočné napätie, ako vnútorný prejav hyperaktivity. Hyperaktívne dieťa urobí čokoľvek, čo mu napadne, nie je schopné kontrolovať svoje prejavy, nedokáže s ničím počkať. Hyperaktívne, impulzívne deti nebývajú schopné plánovať a ovládať svoje správanie, brzdiť momentálne impulzy a nasmerovať svoje konanie k nejakému vzdialenejšiemu cieľu. Bývajú často natoľko osobnostne nezrelé, že ani žiadne dlhodobejšie ciele nemajú. Je možné sledovať nápadné výkyvy vo výkone a emočnom ladení hyperaktívnych detí. Pretože sú sociálne rušivé a nepríjemné, okolie na nich reaguje negatívne. Vôľou neovplyviteľné kolísanie funkcie CNS býva mylne interpretované ako porucha motivácie, ktorú by dieťa malo ľahko ovládať. Hyperaktívne deti majú sklon k extrémnym citovým reakciám, ku kolísaniu z eufórie a nadšenia do mrzutej nálady a odmietania čohokoľvek.

Nadmerná pohotovosť k bezprostredným reakciám väčšinou zahŕňa aj emotivitu. Podnety, ktoré vyvolávajú citové zážitky, môžu vychádzať z organizmu i z vonkajšieho prostredia. Niektoré zmeny v oblasti citového prežívania môžu byť skôr sekundárneho charakteru. Súvisia so zvýšenou unaviteľnosťou a signalizujú nižšiu toleranciu k záťaži, ktorá sa prejavuje typickými poruchami sebaovládania, afektívnymi a niekedy až agresívnymi reakciami. Tie možno často interpretovať ako obrannú reakciu v situácii subjektívne nadmernej záťaže. Pracovať úspešne s takými deťmi bez odborných znalostí je nemožné. Syndróm hyperaktivity nepriaznivo ovplyvňuje aj školskú adaptáciu takto postihnutého dieťaťa. Deväťdesiat percent detí trpiacich hyperaktivitou a poruchami pozornosti, má problémy v škole.

Považujete súčasné služby primárnej prevencie, poradenstva a dočasného krízového ubytovania pre ohrozené deti za dostatočné?

Určite nie. Tento problém treba riešiť komplexne. Treba pomôcť aj deťom, aj ich rodičom. Predstavujem si zavedenie systému, podľa ktorého by odborníci chodili za deťmi do školy. Ak to nepomôže, deti by museli dochádzať do špeciálneho zariadenia, napríklad klubu, kde by odborníci s nimi pracovali podľa presne určeného programu. A ak by ani to nepomohlo, nasledoval by 3. stupeň, ktorý by znamenal, že

by nastúpili na tri mesiace do ústavného zariadenia, kde by bol pre ne pripravený osobitný program, ktorý by absolvovali počas pracovných dní. Na víkendy by chodili domov a trávili voľný čas so svojou rodinou. Po skončení takého programu, by psychológ v škole s takými deťmi ďalej pracoval. Ale to je len hudba budúcnosti. V mestách a regiónoch Slovenska treba posilniť odborné poradne, pracovať v deťmi v škole podľa presne stanovených kritérií, ktoré obsahuje medzinárodná klasifikácia duševných porúch. V zdravotníctve o existencii tejto klasifikácie odborníci vedia, ale v školstve mnohí o nej nevedia, a preto podľa nej nepostupujú.

Je pomoc ohrozeným deťom na Slovensku porovnateľná s pomocou ohrozeným deťom vo vyspelých krajinách Európskej únie?

To, čo v prospech ohrozených detí na Slovensku robíme, je prinajmenšom na takej úrovni ako vo vyspelých krajinách. Na Slovensku však pôsobili centrá výchovnej a psychologickkej prevencie už pred desiatimi rokmi a boli zakotvené aj v zákone a našťastie, ešte stále sú. Musíme sa však zjednotiť v tom, že ak je správanie sa dieťaťa narušené, potrebuje najprv psychologickú prevenciu a následne sociálnu.

Zhovárala sa: Margita Škrabáľková
Snímka: autorka

Čo znamená znižovať prahy

Každý je časom plný entuziazmu.

Niektó ním srší 30 minút, iný tridsať dní, ale iba ten, kto vydrží tridsať rokov, bude mať v živote úspech. Tento citát Edwarda B. Butlera si vzala k srdcu Nadácia Intenda, ktorá v minulosti pôsobila pod názvom Nadácia mládeže Slovenska. Už dlhé roky sa usiluje o rozvoj dobrovoľníctva na Slovensku. Zapája do dobrovoľnej práce mladých ľudí a podporuje projekty sprístupňujúce sociálne služby mladým ľuďom.

Poslaním Nadácie Intenda je podporovať rozvoj spoločnosti priateľskej k mladému človeku smerujúci k naplneniu ich potrieb v spoločenstvách, kde žijú a vytvárať priestor na ich zapojenie sa do spoločnosti. Najnovšie podporila program: „Znižujeme prahy“ a v rámci neho aj vznik a rozvoj tzv. „nízkoprahových“ zariadení pre deti a mládež.

Program „Znižujeme prahy“ sledu-

je napĺňanie konkrétnych potrieb mladých ľudí, ktorí nemali prístup k podpore pri riešení svojich problémov. Po troch rokoch od začatia programu je na Slovensku sieť centier, kde môžu mladí ľudia v bezpečnom priestore tráviť svoj voľný čas spôsobom, ktorý im vyhovuje, v blízkosti ľudí, ktorí im vedia poskytnúť profesionálnu podporu, a to najmä v záťažových životných situáciách. Rozvoj nízkoprahových programov, dopyt po ich službách a skutočnosť, že ciele zvyšujú kvalitu poskytovaných služieb a akceptujú tie skupiny mladých ľudí, s ktorými sa predtým nedarilo komunikovať, je najlepší argument, prečo treba znižovať prahy v dostupnosti sociálnych a iných služieb všetkým mladým ľuďom na Slovensku a aktívne vytvárať podmienky na ďalší rozvoj nízkoprahových služieb a programov,“ hovorí Rut Erdélyiová, programová riaditeľka Nadácie Intenda. V rámci programu Znižujeme pra-

hy, Nadácia Intenda podporila počas troch rokov vznik 19 zariadení na Slovensku a viackrát podporila 18 organizácií. Okrem priamej podpory vzniku a rozvoja konkrétnych zariadení organizovala aj informačné semináre o prínose nízkoprahových programov pre širokú verejnosť a pracovníkov samospráv, v spolupráci s mimovládnu organizáciou Nová nádej Slovensko. Uskutočnila aj dva ročníky dlhodobého vzdelávacieho programu pre pracovníkov nízkoprahových zariadení a vydala aj publikáciu „Nízkoprahové programy pre deti a mládež“. Nadácia Intenda získala za grantový program „Znižujeme prahy“ Cenu európskej verejnosti za najlepší preventívny program proti kriminalite (ECPA 2004, European Crime Prevention Award). V súčasnom, 6. uzatvorenom grantovom kole Nadácia Intenda podporila 10 projektov nízkoprahových klubov.

Mária Porubská

Každé dieťa si zaslúži šancu

Vo veľkých mestských štvrtiach vyrastajú mnohé deti ako samorasty. Sú ohrozené a príliš ľahko zraniteľné. Pretože si samé pomôcť nedokážu a nevedia ako sa dostať z ťažkostí, potrebujú pomoc, bezpečné a pokojné miesto, kde môžu zmysluplne prežiť svoj voľný čas. O jednom z takýchto miest, o MIXklube, ktorého prioritou je sociálna prevencia, nás v rozhovore informovala riaditeľka Detského fondu Slovenskej republiky (DFSR), Ing. Alena Synková CSc. a Mgr. Michaela Šopová, sociálna pracovníčka Detského fondu Slovenskej republiky, ktorá stála pri zrode MIXklubu, od ktorej sme sa dozvedeli o začiatkoch i súčasnosti tohto nízkoprahového zariadenia pre deti a mládež v mestskej časti Bratislava-Vrakuňa.

MIXklub v bratislavskej mestskej časti Vrakuňa.

Aké boli začiatky a aké sú najväčšie úspechy MIXklubu?

Michaela Šopová: S terénnou sociálnou prácou vo Vrakuňi sme začínali ešte v roku 1999, spolu s bývalou kolegyňou Ildkou Žilinskou, ktorá tiež pracovala v Detskom fonde SR. Zaoberali sme sa rodinami, ktoré žili vtedy v tzv. „Pentagone“, areáli obytných budov vo Vrakuňi, kde žilo veľa sociálne slabých rodín a deťom z týchto rodín sme sa rozhodli pomáhať. Mnohé z nich nechodili ani do materskej školy, ich rodičia boli často v zložitej situácii. O mnohé deti z týchto rodín nebolo riadne postarané. Niektoré mali otca

alebo matku vo väzbe, matky niektorých sa živili prostitúciou, niektoré zo školopovinných detí ani nechodili do školy. Naším prvým cieľom bolo znížiť dosah negatívnych javov na ich budúcnosť, aby sa vyvíjali zdravo psychologickej, aj telesnej stránke, aby si vytvorili kvalitnejšie vzťahy, aby sa vedeli adaptovať na školské prostredie. Dokázali komunikovať vo „svojej“ komunite, ale akonáhle prišli do školy, zlyhávali. Mali problémy s každodennou prípravou do školy, s nadväzovaním kamarátstiev s inými deťmi, zaradením sa do školského kolektívu. Od svojich šiestich rokov boli mnohé z nich po-

Ing. Alena Synková CSc., riaditeľka Detského fondu Slovenskej republiky.

Váš MIXklub, ako svedčí aj jeho kronika, vyvíja svoju činnosť od roku 2000 a je určený deťom a mládeži od 6 do 18, prípadne do 20 rokov, pohybujúcim sa často v rizikovom a sociálnom prostredí. Ako reagujú deti, keď si pozerajú kroniku MIXklubu?

Michaela Šopová: Mnohé z detí, ktoré majú svoje fotky v našej kronike, si pamätám od ich narodenia. Často sa ma vypytujú, ako vyzerali, keď boli ešte celkom malé, čo robili, keď do MIXklubu prišli prvý raz. Mnohé z nich doma žiadne svoje fotky nemajú a klubové fotky sú pre ne preto vzácne. Prezerajú si ich znova a znova... Niektoré z fotografií si deti nechali vyhotoviť, aby si ich mohli odložiť do svojich vlastných albumov. Je to pre ne veľmi vzácna pamiatka.

Mgr. Michaela Šopová, sociálna pracovníčka Detského fondu SR s deťmi MIXklubu.

nechané samé na seba. Rozhodli sme sa venovať týmto deťom, aby bol ich prechod do základnej školy ľahší.

Fotografie z kroniky svedčia, že ste začínali v chodbových priestoroch. Prečo práve na chodbe?

Michaela Šopová: Áno, začínali sme na chodbách v „Pentagone“ organizovať tzv. „Chodbovú škôlku“. Na chodbe preto, že obyvatelia domu museli okolo nás prejsť, keď išli von, všimnúť si nás. Začínali sme doslova na zemi, kde sme pre deti nachystali farbičky, výkresy, tam sme ich učili kresliť, ale aj hygienickým návykom a iným základným veciam, potrebným pre život. To, čo deti nakreslili, sme vylepili na steny, skrášili sme tak prostredie chodby. A to bolo podnetné. Spočiatku bolo to prostredie miestami strašné. Neraz sme šliapali po odhodenných injekčných ihlách, museli sme obchádzať výkaly, pozeráť na miesta plné odpadkov. Z chodby sme však po čase odišli a v roku 2000 sme získali malú miestnosťku v blízkom objekte, zvanom Tallin. Tam sme s deťmi začali pracovať neskôr aj popoludní, keď prišli zo školy. Rozhodli sme sa však pracovať s celou komunitou, pomáhať aj rodinám, aj starším deťom, aby sa po ukončení školy necítili v sociálnej sieti, bez perspektívy na zamestnanie. Preto sme otvorili MIXklub, nízkoprahové zariadenie, ktoré je určené pre širokú komunitu detí a mládeže celej Vrakuje a okolitých mestských častí.

Mali by nízkoprahové zariadenia byť v každej mestskej časti?

Alena Synková: Určite áno. Bolo by dobre, keby každá obec, mestská časť na Slovensku poskytovala nízkoprahové služby. Podľa štatistík Ministerstva školstva Slovenskej republiky za rok 2005 bolo na Slovensku viac ako 80% neorganizovaných skupín detí a mladých ľudí, ktorí nenavštevujú žiadne centrá voľného času ani krúžky, svoj čas prežívajú skôr pasívne, doma, s kamarátmi, na uliciach. Sú medzi nimi deti, ktoré majú vážne problémy, potrebujú pomoc, ale aj mladí ľudia, ktorí sa potrebujú len porozprávať o starostiach s láskou, byť v bezpečnom priestore a počúvať spoločne hudbu. V MIXklube robíme s deťmi, ktoré pochádzajú zo znevýhodneného prostredia. Nízkoprahové zariadenia môžu navštevovať aj deti z bežných rodín, ktoré sa nudia, lebo rodičia nemajú na ne čas, a preto často robia aj zle. V Petržalke sa nachádzajú, napríklad, takéto kluby tri. Deti treba podchytiť tam, kde žijú, kde sa pohyujú. Snažíme

Deti MIXklubu na výlete v ZOO.

sa podchytiť deti, ktoré nevyhľadávajú centrá voľného času ani športové kluby alebo pedagogicko-psychologické poradne. Terénni sociálni pracovníci vyhľadávajú deti tam, kde sa schádzajú a tam s nimi pracujú.

Sú podmienky na vznik a rozvoj nízkoprahových zariadení na Slovensku dobré?

Alena Synková: Vo veľkej miere tieto kluby vznikajú ako aktivity mimovládnych organizácií. Niekedy sa zdá, že chýba podpora štátu týmto aktivitám. Štát by mal podporovať mimovládne organizácie, ktoré pôsobia v tejto oblasti, pretože práca s deťmi v takomto prostredí je často mimoriadne náročná. Napriek tomu, výsledok prevencie, ktorý spomínané aktivity prinášajú, je vysoko efektívny a prináša so sebou pri kvalitne odvedenej práci aj trvalú pozitívnu zmenu.

Ako pôsobia nízkoprahové zariadenia v krajinách Európskej Únie?

Michaela Šopová: Vo vyspelých štátoch EÚ sú vytvorené legislatívne aj organizačné podmienky pre vznik a existenciu nízkoprahových zariadení a terénnej sociálnej práce. Mnohé obce a mestá počítajú v rámci komunitného plánovania aj s rozvojom sociálnych služieb a voľnočasových aktivít pre deti a mládež. V prípade potreby sú sami zriaďovateľom napr. nízkoprahového zariadenia alebo oslovia mimovládne organizácie, ktorých služby si čiastočne platia. Ak niekto dá impulz na vznik nízkoprahového zariadenia tam, kde je to potrebné, toto zariadenie aj vznik-

ne. A ten, kto dal podnet na jeho založenie, ho aj financuje. Na Slovensku by priamej práci s neorganizovanými skupinami detí a mladých ľudí pomohlo, keby z väčšej časti financoval aktivity nízkoprahových programov štát. Ide tu predsa o primárnu prevenciu, ktorú štát umožňuje vykonávať aj mimovládny organizáciám.

Ako sú financované aktivity MIXklubu?

Alena Synková: Mixklub je financovaný z viacerých zdrojov: finančne ho v roku 2007 podporili Bratislavský samosprávny kraj, Nadácia Intenda a Protidrogový fond. Získavame zdroje aj z rôznych nadácií a zúčastňujeme sa vyhlásených grantových kôl, ale účasť štátu nie je vždy istá. Nie je povinnosťou štátu finančne podporovať nízkoprahové programy. Preto sa snažíme o zakomponovanie nízkoprahových programov pre deti a mládež do pripravovaného Zákona o sociálnych službách a Zákona o mládeži.

Ako v súčasnosti pomáha miestna samospráva MIXklubu?

Alena Synková: Oslovili sme miestnu samosprávu a dúfame, že nájdeme spoločný záujem a spolupráca sa bude rozvíjať pozitívnym smerom. Mnohí ľudia z miestneho zastupiteľstva si ale neuvedomujú, že prevencia, ktorú robíme, práca v prospech detí a rodiny, sa naozaj oplatí, hoci výsledky nevidia hneď, ale v budúcich rokoch určite. Myslíme si, že prevencia sa musí uprednostniť a byť na prvom mieste pred represiou a nie naopak.

Čo znamenajú do dôsledkov nízkoprahové programy?

Alena Synková: Nízkoprahovosť znamená ciele odbúravanie sociálnych, psychologických a technických bariér, ktoré by bránili využívať ponúkané služby a aktivity. Nízkoprahové programy pre deti a mládež ponúkajú voľnočasové aktivity podľa záujmu cieľovej skupiny, sociálne a psychologické poradenstvo, prípravu do školy, ale aj vzdelávacie a preventívne aktivity. Je tu konkrétny návrh ako s deťmi pracovať. Často sa mnohí pýtajú, čo robiť, keď pribúdajú drogovú závislosť, keď rastie agresivita detí? MIXklub je príklad zariadenia, ako sa priblížiť k deťom, je tu jedinečná možnosť byť s nimi v dennom kontakte, pomáhať im v krízových situáciách, vplývať na ne pozitívne a spolu s nimi hľadať odpovede ako majú pri riešení svojich problémov postupovať. Veríme, že všetky deti sa rodia dobré.

Ako sa k MIXklubu stavajú učiteľia a rodičia?

Michaela Šopová: Sú rodičia, ktorých poznáme dlho a máme s nimi dobré vzťahy, dôverujú nám, vedia, že deťom pomáhame. Zastavia sa pri nás, porozprávajú sa. Potom sú rodičia, ktorí sú zvedaví a prídu sa do klubu iba pozrieť, aby zistili ako klub pracuje. A je tu ešte jedna kategória rodičov, ktorých klub a spôsob trávenia voľného a školského času ich detí vôbec nezaujímajú. S učiteľmi nemáme priamu spoluprácu ani komunikáciu. Stretnutia s učiteľmi sú náhodné. Minulý rok sme zorganizovali aktivity pre celú Vrakuňu a časť Podunajských Biskupíc pod názvom „Farebné miesta alebo podme sa rozprávať o nás“. Snažili sme sa zapojiť do týchto aktivít aj iné deti, ktoré nevyužívajú pomoc MIXklubu. Podarilo sa, deti z celej Vrakuňe spoločne s deťmi, ktoré klub navštevujú pravidelne, vytvorili veľa zaujímavých obrázkov znázorňujúcich ich predstavy o živote. Z obrázkov, ktoré nakreslili, sme urobili výstavu, ktorá putovala po školách a najkrajšie z nich sme spolu s deťmi premaľovali na šedé panelové steny pred MIXklubom. A tak sa aj iní učiteľia a deti prostredníctvom výstavy dozvedeli, že existuje MIXklub a že vyvíja činnosť v prospech detí, ktoré sú šikovné, aj talentované.

Koľko pracovníkov v MIXklube pracuje?

Michaela Šopová: Spolu u nás pracuje desať ľudí, ôsmi pracujú na

dohodu, dvaja z nich sú dobrovoľníci. V rámci prenajatých priestorov máme k dispozícii prízemie i prvé poschodie a každý otvárací deň sú v klube aspoň štyria pracovníci. Je to nevyhnutné, pretože k nám chodí naozaj veľmi veľa detí. Dobrovoľníci sú však len pomocníci, ktorí pomáhajú deťom pri príprave do školy a hrajú sa s nimi. Stáli pracovníci sú odborne vyškolení pre prácu s deťmi. Vedia rozoznávať signály, kedy sú deti zneužívané, kedy je dieťa pod vplyvom drogy. Napríklad, ak fajčilo marihuanu alebo je pod vplyvom alkoholu, v ten deň do klubu nemá prístup. Naši pracovníci sú odborne vyškolení aj na to, aby vedeli pomôcť deťom, ak sa im zdôveria s ťažším problémom. Vedia, ako majú zareagovať, ako postupovať pri rozhovore s dieťaťom. A keď nemôžu pomôcť, vedia dieťa usmerniť tam, kde mu odborníci pomôžu. Nerozlišujeme, či nás žiada o pomoc zdravé, či postihnuté dieťa. Máme v klube aj deti, ktoré sú mentálne postihnuté alebo majú ľahší handicap. Dôležité je, aby dieťa dokázalo do klubu prísť a vždy keď príde, je isté, že sa mu budeme venovať, či je postihnuté alebo nie, či je slovenskej, rómskej alebo čínskej či vietnamskej národnosti. Všetky deti majú u nás rovnaké práva, ale aj povinnosti. Spoločne s deťmi sme si vytvorili aj pravidlá klubu. Viedieme ich k aktívnej účasti na tvorbe činností MIXklubu, prevzatia zodpovednosti za svoje konanie, učíme ich ako si vedieť primerane chrániť svoje záujmy a presadzovať svoje práva.

Mnohé deti sú ale veľmi živé a neraz môže pri ich šantení dôjsť k úrazom. Vedia im vaši pracovníci, ak treba, správne poskytnúť prvú pomoc?

Michaela Šopová: Istotne áno. Učíme deti prostredníctvom seminárov zameraných na podávanie prvej pomoci, ako majú poskytovať prvú pomoc kamarátovi či mame. Detský fond SR vydal aj rozličné letáky s témami, ktoré sú pre deti zaujímavé a aktuálne: „Chcem vedieť podať prvú pomoc“, „Chcem vedieť ako je to s láskou“, „Chcem zdravo žiť a byť vždy fit“, „Povedz násilniu Nie“ a: „Chcem byť nezávislý“. O týchto témach informujú deti nielen letáky, ktoré sú v klube k dispozícii, ale najmä naši pracovníci. Mladšie deti učíme základným hygienickým návykom. Deti sa v kontaktnej miestnosti môžu individuálne porozprávať s odborným pracovníkom o svojich

problémoch, prísť sa poradiť. V klube sa vždy pri takých rozhovoroch upokoja. So staršími deťmi chodíme aj von, napríklad, aj na zážitkové výlety a dokonca aj do zahraničia.

Pracujete s deťmi aj cez letné prázdniny?

Michaela Šopová: Áno, boli sme spolu na mnohých výletoch. Dvakrát sme sa zúčastnili letného výmenného zážitkového pobytu v Belgicku, kde sa staršie deti učili byť za seba zodpovedné. Bolo to medzinárodné podujatie, na ktorom sa zúčastnili deti zo štyroch krajín. Pobyt v Belgicku absolvovali každý rok štyri deti z MIXklubu spolu s jednou pracovníčkou. Bol to pre ne úžasný zážitok.

Ako je to v MIXklube s pomocou menším deťom?

Alena Synková, Michaela Šopová: Za všetky jeden príklad: Deti do 6 rokov musia prísť v sprievode rodiča alebo staršieho dieťaťa. Máme tu dievčatko, ktoré od svojich štyroch rokov chodí do MIXklubu a o ktoré sa nikto doma nestará. Rastie doslova na ulici. Teraz, keď už dovŕšilo 6 rokov, sa veľmi teší, že konečne môže prísť do MIXklubu samé a príde takmer každý deň. Mnohé deti však nemajú to šťastie, aby v blízkosti svojho bydliska bol nejaký detský klub, nízkoprahové zariadenie, kde by našli pocit bezpečia, nádej a ľudí, ktorí sa o nich úprimne zaujímajú a vedia im pomôcť. V každom dieťati je veľa dobra a ak ich v tom, v čom sú dobré, podporujeme, je väčšia pravdepodobnosť, že osobnostne vyrastú, viac si budú vážiť samé seba. Tak sa zvyšuje pravdepodobnosť, že budú mať motiváciu študovať, starať sa o deti, keď si založia rodinu a raz ako starí rodičia, snáď budú vedieť odovzdať svoje skúsenosti aj svojim vnúčatám. Veríme, že zmena k lepšiemu príde. Veríme, že ak dieťa stretne vo svojom živote aspoň jedného človeka, ktorý v neho verí a povzbudí ho, pravdepodobnosť, že sklízne do negatívnej, či kriminálnej činnosti, sa zníži. Bijeme preto na poplach, že prevencia, ktorú robíme, je pre takéto deti všade veľmi potrebná, najmä vo veľkomestách, kde je anonymné prostredie a kde mnohé deti rastú na ulici, odkázané samé na seba. Mnohé sa, žiaľ, neubránia zlým vplyvom ulice či násilium vo vlastnej rodine. Každé dieťa si však zaslúži šancu.

Margita Škrabáľková

Snímky: Archív Detského fondu Slovenskej republiky

Záver a odporúčania z konferencie

Nízkoprahové programy pre deti a mládež na Slovensku (NPDM) reagujú na potreby neorganizovaných a ohrozených skupín detí a mládeže.

NPDM poskytujú voľnočasové aktivity, sociálne služby, preventívne, informačné a vzdelávacie aktivity. Plnia viaceré funkcie (preventívnu, edukačnú, výchovnú...) a tým spadajú pod rezorty Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR (MPSVaR SR), Ministerstvo školstva SR (MŠ SR) a Ministerstvo vnútra SR (Rada vlády SR pre prevenciu kriminality).

Pre rozvoj NPDM na Slovensku je dôležité vytváranie medzisektorových partnerstiev (príkladom dobrej praxe je spolupráca Nadácie Intenda pri vytváraní programu „Znižujeme prahy“ s ďalšími subjektami - samospráva, súkromný sektor, mimovládne organizácie a zahraničný partner).

Je nevyhnutné zapracovať koncep-

ciu NPDM do pripravovaného Zákona o sociálnych službách (MPSVaR SR) a Zákona o mládeži (MŠ SR). V rámci týchto zákonov a z nich vyplývajúcich dokumentov zabezpečiť v budúcnosti adekvátnu formu financovania.

Pre ďalší rozvoj NPDM na Slovensku je nutné vytvoriť Štandardy práce NPDM (ktoré sa momentálne aktívne pripravujú) a funkčnú Asociáciu NPDM, ktorá by organizácie vykonávajúce NPDM združovala.

Komunikácia medzi NPDM bude zabezpečená prostredníctvom webových stránok nzd.m.ziskaj.info a web fóra na www.intenda.sk.

Pre zvyšovanie kvality poskytovaných služieb v rámci NPDM je potrebné zabezpečiť kontinuálne odborné vzdelávanie pracovníkov NPDM (ktoré by mohla v budúcnosti organizovať a garantovať Asociácia NPDM).

Jednotlivé NPDM budú informovať verejnosť a spolupracujúce inštitúcie o svojich aktivitách a iniciujú alebo sa zapoja do verejnej debaty o sociálnych službách pre deti a mladých ľudí.

Je potrebné, aby sa organizácie zabezpečujúce NPDM aktívne zapájali do tvorby koncepcie politiky práce vo vzťahu k deťom a mládeži v jednotlivých samosprávach (v rámci príslušnej obce a regiónu).

Zviditeľnenie NPDM prostredníctvom mediálnej kampane by pomohlo zvýšiť informovanosť o týchto programoch v povedomí verejnosti.

Je potreba iniciovať verejnú diskusiu na tému Zapojenie sa cirkvi v rámci NPDM, prípadne možné pozitíva a riziká vplyvu cirkvi v priamej práci s klientom v NPDM a možnú úpravu príslušného štandardu v rámci Prevádzkových štandardov časť 3. Hľadisko nízkoprahovosti.

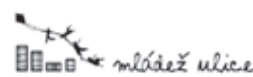
Krátko o organizátoroch konferencie

Detský fond Slovenskej republiky (DF SR) je občianske združenie (vznik v r. 1990), ktoré realizáciou konkrétnych aktivít chráni práva dieťaťa. Pomáha sociálne ohrozeným deťom (MIXKLUK - nízkoprahové zariadenie pre deti a mládež), pomáha deťom s poruchami pozornosti, hyperaktivity a poruchami správania - ZAŽI NA VLASTNEJ KOŽI), prispieva deťom so zdravotným postihnutím na kompenzačné pomôcky - KONTO BARIÉRY), pomáha chorým deťom skvalitňovať pobyt v nemocniciach - SOM TU S TĚBOU), organizuje kampaň za zníženie smrteľných úrazov detí - ABY DETI NEZOMIERALI).

Občianske združenie Odysseus vzniklo v roku 1997 a poskytuje nízkoprahové služby (zdravotné, sociálne, voľnočasové, poradenské) pomocou odborného tímu. Poslaním tohto združenia je podieľať sa na zachovaní ľudských práv a skvalitnení života ohrozených komunít, a to najmä: užívateľov drog, osôb ponúkajúcim sexuálne služby na ulici, detí a mladých ľudí bez dostupných voľnočasových a poradenských aktivít, a tak prispieť k ich plnohodnotnému statusu v spoločnosti. Organizácia sa venuje tiež vzdelávacím a advokačným aktivitám v prospech cieľových skupín.

Občianske združenie Mládež ulice - poslaním tohto občianskeho združenia je zlepšovanie kvality života detí a mládeže zo sociálne znevýhodneného prostredia. V rámci projektu PRÁCA S OHROZENÝMI DEŤMI A MLÁDEŽOU realizuje organizácia projekt: „Hľadáme tých, ktorých nikto nehľadá“. Projekt umožňuje deťom a mladým ľuďom rozvoj základných životných zručností a zároveň vytvára priestor pre kvalitné prežitie voľného času.

Občianske združenie Nová nádej Slovensko sa zakladá na kresťanských hodnotách. Podporuje, rozvíja, vychováva a vzdeláva dobrovoľníkov a profesionálov v pomáhajúcich formou vzdelávacích tréningov, konzultácií a vydavateľskej činnosti. V priamej práci v nízkoprahovom programe KASPIAN (klubová a terénna sociálna práca) poskytuje služby rizikovým skupinám detí a mládeže a zároveň umožňuje odbornú prax.

Nadácia Intenda pôsobí na Slovensku od roku 2003. Počas tohto obdobia bolo v rámci štyroch vlastných grantových programov podporených 159 projektov sumou viac než 20 miliónov korún. Poslaním Nadácie Intenda je podporovať rozvoj spoločnosti priateľskej k mladým ľuďom prostredníctvom podpory ich projektov a vytváraním priestoru na ich zapojenie do života spoločnosti.

Ako sme sa hľadali s Tomášom

Tomáš je 13-ročný rómsky chlapec. Pochádza z mnohopočetnej rodiny. Väčšina jeho súrodencov je plnoletá, takmer všetci sú drogovovo závislí, sestra sa živí prostitúciou, ostatní nelegálnou činnosťou alebo sú vo výkone trestu. Tomáš je mimoriadne hudobne nadaný, rád hrá na klavíri, čo je aj jediná činnosť, ktorá ho zaujíma. Má problémy so správaním sa v škole, aj vonku. Od prvého stretnutia v MIXklube bol drzý, arogantný a agresívny k pracovníkom aj k deťom. Nerešpektoval pravidlá klubu, po jeho odchode ostávali zničené veci, rozbité okno či nábytok.

Dohody s pracovníkmi opakovane porušoval (napríklad určitý čas mal možnosť navštevovať klub len 1-krát týždenne, kedy sa mu venoval jeden pracovník pri hudbe, v ostatné dni sa snažil dostať do klubu násilím, cez okno). Po úmyselnej krádeži klubového rádia a neúspešných pokusoch dohodnúť sa s ním a jeho rodičmi o navrátení rádia, sme požiadali o pomoc políciu cez trestné stíhanie. Napriek nepríjemnej situácii to bol paradoxne prvý krok k pozitívnej zmene jeho správania sa a postoja k nám. Rodičia nám vrátili za rádio peniaze (Tomáš ho stihol predat) a sám nás pozýval na „pokec“ pred klub, nakoľko sme mu udelili obmedzenie vstupu do doby, kým nás sám nepresvedčí o tom, že mu môžeme veriť. Jednou z podmienok bolo, aby sám

presne definoval, čo chce u nás, kedy a za akých podmienok robiť.

Asi po dvoch mesiacoch našich rozhovorov navrhol založenie rómskej hudobnej skupiny, do ktorej zapojil ako gitaristu jedného nášho pracovníka, dve dievčatá s ním spievali a Tomáš ich sprevádzal na elektrickom klavíri. Od povoleného jedného vstupu za týždeň, kedy mali skúšky, sme postupne prešli k voľnému vstupu (počas „skúšobného obdobia“ sme s ním mali každý týždeň rozhovor o jeho pokrokoch). Tomáš sa začal sám aj zapájať do iných aktivít, reprezentoval klub na pingpongovom turnaji nízkoprahových zariadení, kde sme vyhrali 2.miesto, pri malovaní priestorov klubu organizoval pomoc od ostatných detí, sám dal pred hrou vonku prednosť sádrovaniu, malovaniu

a upratovaniu! Pri porušovaní pravidiel zariadenia inými deťmi ich upozorňuje na ich dodržiavanie, zastáva sa slabších detí. Pri ping-pongu trpezlivo učí iné deti, niekedy urobí v klube radosť všetkým, keď si so sesternicou pripraví pesničky a urobí malým deťom diskotéku. V Tomášovi máme teraz pomocníka, výrazne sa znížili jeho negatívne agresívne prejavy. Napriek jeho častej konfrontácii s okolím (výrazne vnímaného ako pokračovateľa rodinnej „tradície“), ho podporujeme v jeho legálnych hudobných ambíciách a v snahách dokončiť školu.

Mgr. Michaela Šopová

Poznámka autorky:

Celé naše hľadanie s Tomášom trvá asi dva roky!!! (meno chlapca je zmenené).

Klub Kaspian

Klub KASPIAN je nízkoprahové zariadenie pre neorganizované deti a mládež. Vznikol v roku 1997. Je programom Občianskeho združenia Nová nádej Slovensko. V septembri klub oslávi 10. výročie svojho vzniku.

Poslaním klubu je naplňovať potreby detí a mladých ľudí, ktorí sú vo voľnom čase prevažne na uliciach Petržalky a sprostredkovať im kresťanské a etické hodnoty. S deťmi a mladými ľuďmi sa pracuje v **klube** a v **teréne**, teda v prirodzenom prostredí, kde mladí ľudia trávia svoj voľný čas (ulica, krčma, skatepark a iné športové plochy).

Čo Klub Kaspian ponúka deťom a mládeži:

prijatie, spolubytie a bezpečie.

Deti a mladých ľudí prijíma klub takých, akí sú, neodsudzuje ich za ich správanie. Do klubu môžu prísť kedykoľvek počas otváracích hodín a môžu tam byť bez toho, aby sa museli zapájať do ponúkaných aktivít.

Voľnočasové aktivity:

športové – stolný futbal, stolný tenis, lezecká stena, súťaž na športoviskách, šípky, pobyty v prírode;

kultúrne a umelecké – výroba keramiky, výtvarné aktivity, fotografovanie,

premietanie a tvorba filmov, organizovanie výstav, legálne sprejovanie, počúvanie hudby, tanec, koncerty;

iné – spoločné varenie, spoločenské hry, diskusie a podobne.

Klub poskytuje: podmienky na to, aby deti mohli realizovať svoje nápady, psychologickú a sociálnu oporu a pomoc v ich problémoch, v ťažkých životných situáciách, ale aj v problémoch sociálno-patologického charakteru.

Okrem toho pomáha mladým ľuďom presadzovať ich potreby, záujmy a participovať na zmene k lepšiemu v ich komunite.

Preventívne aktivity:

pomocou rozhovorov, letákov, plagátov a diskusií poskytuje pravdivé informácie o rizikovanom správaní sa.

Ako?

Pracovníci a dobrovoľníci nadväzujú s deťmi a mladými ľuďmi kontakt, zisťujú, aké sú ich aktuálne individuálne potreby a pomáhajú im orientovať sa vo svojich pocitoch a problémoch. Snažia sa o nízkooprahovosť, teda čo najväčšiu dostupnosť služieb pre cieľovú skupinu, bez vysokých nárokov a požiadaviek (finančných, sociálnych, technických a fyzických). Prostriedkom na nadviazanie kontaktu je ponuka voľnočasových aktivít.

Preto je v klube:

- voľný vstup a pohyb počas otváracích hodín, nevyžaduje sa pravidelná dochádzka
- zdarma väčšina služieb
- sú jasne formulované pravidlá; ich účelom je vytvoriť bezpečný priestor
- klienti môžu zostať v anonymite – nevyžaduje sa ich celé meno ani telefón
- informácie, ktoré klubu poskytnú, sú dôverné
- klub umožňuje a podporuje spoluúčasť klientov na formovaní a dotváraní klubu a jeho programu.

Ako môžete pomôcť vy?

Ak by ste sa aj vy chceli pridať k na-

ším podporovateľom, môžete to urobiť rôznymi spôsobmi: dobrovoľníckou prácou s cieľovou skupinou; službou (správa www stránky, opravy, doprava...); vecnými darmi (technika, rôzne výtvarné materiály, kancelárske potreby, starý nábytok, lyže, lyžiarky, hry. Finančnými darmi (priamo, alebo dvoma percentami z dane); modlitbami; kúpou klubových výrobkov.

Práca v klube by nebola možná bez podpory našich donorov, sponzorov,

dobrovoľných spolupracovníkov a konzultantov.

Partneri Klubu Kaspian sú:

Ekumenická rada cirkví, Bratská jednota baptistov, Nadácia pre deti Slovenska, Miestny úrad Petržalka, Magistrát hlavného mesta Bratislavy, Svetová banka, Ministerstvo práce sociálnych vecí a rodiny. Viac informácií nájdete na:

www.novanadej.sk

www.kaspian.sk

Sníмка: Nová nádej Slovensko

Služby a nízkooprahové programy pre deti a mládež

Nízkooprahové zariadenia pre deti a mládež poskytujú také typy služieb, ktoré sa odlišujú od ostatných zariadení pre deti a mládež ako sú napríklad zariadenia na realizáciu záujmových aktivít (centrá voľného času), zariadenia zamerané na krízovú intervenciu pri rôznych typoch problémov alebo krátkodobé programy.

Zjednodušene môžeme rozdeliť služby poskytované v NPDM na: spolubytie a prijatie v bezpečnom priestore, sociálne služby, voľnočasové aktivity a aktivity zamerané na prevenciu, výchovu a vzdelávanie.

Spolubytie a prijatie v bezpečnom priestore

Prijať klienta a poskytnúť mu bezpečný priestor je základným predpokladom poskytnutia ďalších služieb. To, že majú možnosť tráviť čas **v bezpečnom prostredí**, kde sa cítia prijímaní (aj so svojim smútkom, hnevom, agresivitou), kde cítia záujem o seba, im pomáha získať energiu na prekonanie

náročného obdobia dospievania a na zvládanie iných záťažových životných situácií. Klub je bezpečnou alternatívou ulice. Deti a mladí ľudia môžu počas otváracích hodín využívať zázemie klubu (teplo, bezpečie), a pritom nemusia využívať ďalšiu ponuku klubu - napr. voľnočasové alebo iné aktivity. Klub slúži ako ochrana klienta a v čase keď je tam, nemôže nikto nikomu ublížiť alebo niečo poškodiť.

Sociálne služby, vybrané aktivity sociálnej pomoci

Ponuka sociálnych služieb v nízkooprahových zariadeniach je veľmi široká a má svoje špecifiká. Jedným zo základných je podmienka dobrovoľnosti.

Na to, aby pracovník mohol klientovi poskytovať ďalšie služby, je nevyhnutné nadviazať prvý kontakt, zistiť potreby klienta (často ich spočiatku nevie definovať), predstaviť ponuku zariadenia (klient na začiatku zväčša nevie väčšinu ponuky využívať - najmä sociálne služby), stanoviť a upevňovať

vzájomné hranice, vybudovať obojstrannú dôveru.

Typickými sociálnymi službami, ktoré NPDM poskytujú sú napríklad: základné poradenstvo, situačná intervencia, krízová intervencia, práca so sociálnou sieťou (ak klient súhlasí a situácia si to vyžaduje), poskytovanie verejne prístupných informácií (týkajúcich sa sexuality, školy, práce a pod.), sprevádzanie do špecializovaných zariadení, k odborníkom, na úrady, podpora pri presadzovaní záujmov a práv, ktoré klienti (jednotlivci alebo skupiny) nie sú si schopní sami uchrániť. Ak pracovníci nemajú dostatočnú kvalifikáciu na poskytovanie určitého typu sociálnych služieb, ktorú si klienti vyžadujú, mali by klientom sprostredkovať odbornú pomoc v špecializovaných zariadeniach alebo u odborníkov.

Sociálna pomoc sa nemusí realizovať len formou špecifických aktivít. Aj bežné voľnočasové aktivity (diskusia, športové aktivity, výlety, a pod.), ak sú zamerané na pomoc klientom, môžu byť realizované ako sociálne služby.

Voľnočasové aktivity

Pracovníci v klube a v teréne ponúkajú deťom a mládeži voľnočasové aktivity, ktoré sú finančne dostupné, spravidla zdarma. Ponuka voľnočasových aktivít závisí od finančných a priestorových možností a od záujmu cieľovej skupiny. K dispozícii sú napríklad spoločenské hry, CD/MG prehrávač, športové vybavenie (lopty, stolný futbal, šípky, ping-pong, hokejky, bejzbal, lezecká stena), pomôcky na tvorivé aktivity (ceruzky, papier, rôzne výtvarné materiály). Okrem bežného vybavenia môže byť v klube zriadená špeciálna výtvarná dielňa, skúšobňa kapiel, nealko bar, čajovňa. Dôležité je, aby ponuka

reflekovala potreby detí a mládeže. Nízkoprahový klub však neposkytuje „krúžkovú“ činnosť, ktorej primárnym cieľom je rozvíjať zručnosti (výtvarné, športové).

Cieľom voľnočasových aktivít v NPDM je nadviazať kontakt, naučiť deti zmysluplnejšie tráviť voľný čas, aktivizovať sa (nielen ponukou klubu, ale aj prinášaním nápadov, ktoré za asistencie pracovníkov môžu zrealizovať. Majú mať právo participovať na zariadení, programe klubu (forma + obsah) a rozvíjať niektoré životné zručnosti.

Prevenia, výchova a vzdelávanie

Zariadenia poskytujú rôzne preven-

tívne, výchovné alebo vzdelávacie aktivity, ktoré môžu byť na základe potrieb cieľovej skupiny veľmi špecifické.

Preventívne aktivity sú zamerané na predchádzanie, zabraňovanie a zmierňovanie následkov rizikového správania sa. Ich cieľom je poskytovať pravdivé informácie o tom, aká nebezpečná je určitá činnosť (užívanie návykových látok, predčasný nechránený sex, agresívne riešenie konfliktov a pod.), ktorú mládež ešte nepraktizuje, ale je ňou reálne ohrozená alebo ak ju už realizuje, v tom prípade ide o snahu čo najviac obmedziť riziko.

Výchovné a vzdelávacie aktivity sú zamerané na naučenie sa niektorých špecifických návykov a doučovanie. Tieto aktivity môžu byť realizované s jednotlivcom alebo so skupinou, formou jednorázových aktivít alebo dlhodobých programov. Cieľom je poskytovanie nových informácií, nácvik špecifických schopností správania sa (napríklad programy zamerané na nácvik hygienických zásad, oboznámenie sa s právmi dieťaťa, predškolské programy pre deti, ktoré nenavštevujú materské školy, kurzy varenia, hospodárenie s peniazmi). V prípade potreby môže zariadenie poskytovať aj doučovanie.

Marína Bartoňová
Snímka: archív autorky

Dôležité adresy a kontakty

Detský fond Slovenskej republiky

Západná 2,
821 02 Bratislava
Telefón: 02/434 22 634
www.dfsr.sk, E-mail: dfsr@dfsr.sk
Názov klubu: **MIXklub**
Adresa klubu: Stavbárska 60
-bočný vchod do kultúrneho
centra Tallin
Bratislava - Vrakuňa

Nová nádej Slovensko (NNS)

Ambróseho 2, 851 04 Bratislava
telefón: 02/62 52 39 04
mobil: 0910/971 887
www.novanadej.sk
E-mail: newhope@novanadej.sk
Názov klubu: **Kaspian**
Ambroseho 15/17,
851 04 Bratislava
www.kaspian.sk
E-mail: kaspian@novanadej.sk

Občianske združenie Odysseus

Ukrajinská 10,
831 02 Bratislava 3
Telefón: 02/524 94 344
Mobil: 0903/786706, 0902/826 879
E-mail: kopcany@ozodyseus.sk
E-mail: odysseus@ozodyseus.sk
www.ozodyseus.sk
Názov klubu:
Komunitné centrum Kopčany

Občianske združenie Mládež ulice

Cyprichova 22,
811 03 Bratislava
Mobil: 0915/205 035, 0904/272 599
E-mail: info@mulice.sk

Občianske združenie Nádej deťom

Horná strieborná 3,
974 01 Banská Bystrica
Telefón: 048/41 30 698
Mobil: 0907/859 065
www.oznd.sk,
E-mail: info@oznd.sk
Názov klubu: **Bezpečné miesto**

Združenie kresťanských spoločenstiev mládeže

-oblastné centrum Čadca
Rázusova 29,
022 01 Čadca 1
Tel.: 041 432 64 46
Mobil: 0907/813 316
www.zksm.sk
E-mail: zksmca@organgemil.sk
Názov klubu: **Klub Maják**

Občianske združenie Ovečka

Kláštorná 64/16,
094 31 Hanušovce nad Topľou
Tel.: 057/404 52 244
Mobil: 0903/123 811
E-mail: jabrunka@gmail.com
Názov klubu: **Klub dobrého pastiera**

Romintegra 7777

nízkoprahové zariadenie
Krčmého 1, Lunik IX,
040 16 Košice
Tel.: 0908//579 134
E-mail: cerven7777@hotmail.com

IN Network Slovakia

Sokolská 12, 984 01 Lučenec
Tel.: 047/451 29 74
Mobil: 0907/169 875
E-mail: inslovakia@stonline.sk
Názov klubu: **Nízkoprahový klub
– Spoločenské centrum 3Pé**

Domka, Združenie saleziánskej mládeže

Mamateyova 4,
851 04 Bratislava 5
Mobil: 0903/046 775
www.domka.sk
E-mail: domka@mamateyka.sk
Stredisko pre rómske deti,
Plavecký Štvrtok

Občianske združenie Kultúra

Rajecká cesta 13,
013 13 Rajecké Teplice
Tel.: 041/549 40 21
Mobil: 0903/ 740 448
www.ozkultura.sk
E-mail: ozkultura@nextra.sk
Názov klubu: **Domček**

Občianske združenie Obecný klub mladých

Hlavná 143/40,
059 38 Štrba
Mobil: 0905/553 493, 0903/608 671
www.m-klub.sk
E-mail: m-klub@m-klub.sk
Názov klubu: **M-klub**

Občianske združenie Misia mladých

Farská 86,
027 44 Tvrdošín
Mobil: 0903/014 156
E-mail: info@misiamladych.sk
Názov klubu: **Open Space**

Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny SR

Špitálska 4-6,
816 43 Bratislava
Telefón: 02/59 75 33 15

Česká asociace streetwork (ČAS)

Senovážne nám. 20,
110 00 Praha 1
Telefón: +420/774 912 777
a +420/774 913 777
www.streetwork.cz - portál
o nízkoprahových službách
a zariadeniach v ČR
E-mail: asociace@streetwork.cz

Všetky deti majú právo na starostlivosť a lásku

SVETOVÝ KÓDEX detských PRÁV

vychádzajúci z najdôležitejších článkov Dohovoru OSN o právach dieťaťa

Všetky deti sú si rovné

Každé dieťa má právo na dostatok zdravej výživy

Každé dieťa má právo na vzdelanie

Každé dieťa má právo na zdravotnú starostlivosť

Každé dieťa má právo na hru a voľný čas

Deti nesmú pracovať

Deti nesmú byť týrané

Deti sa nesmú stať obeť násillia a vojny

Deti nesmú byť sexuálne zneužívané

Deti majú právo vyjadriť svoje názory

Deti majú právo zvoliť si svoje vierovyznanie

Deti majú právo stretávať sa a združovať sa podľa vlastného výberu

Deti majú právo na prístup k informáciám

Zvláštnu ochranu treba venovať deťom, ktoré nevyrastajú v rodinnom prostredí

Zvláštnu ochranu treba venovať deťom – utečencom

Zvláštnu ochranu treba venovať postihnutým deťom

Zvláštnu ochranu treba venovať deťom, ktoré sa dostávajú do konfliktu so zákonom.

Det'ský fond Slovenskej republiky / Defence for Children International - Slovak Section
Západná 2, 821 02 Bratislava, Tel.: 02/4333 7825, 4342 2634, fax: 02/4333 7825
www.dfsr.sk, e-mail: dfsr@dfsr.sk

Podakovanie: Redakcia Humanity ďakuje Det'skému fondu SR, osobitne PhDr. Štefanovi Matulovi, predsedovi DF SR, Ing. Alene Synkovej, riaditeľke DF SR a Mgr. Michaele Šopovej, manažérke DF SR, Maríne Bartoňovej, ako aj ďalším autorom a spoluautorom, ktorí sa svojimi príspevkami podieľali na tvorbe tejto prílohy Humanita Plus, venovanej problémom ohrozených detí a mládeže.

**HUMANITA
Plus**

HUMANITA Plus – špecializovaná príloha pre zdravotne postihnutých. Vychádza ako súčasť časopisu dobrovoľníckeho sektora Slovenskej republiky HUMANITA. Vydáva Slovenská humanitná rada s podporou grantu MPSVaR SR. Registrácia pod č. MK SR 710/92, ISSN 1336-2208. Rozširuje vlastnou distribúciou. Objednávky prijíma redakcia. Nevyžiadané rukopisy a fotografie nevraciam. Uverejnené príspevky nehonorujeme. Šéfredaktorka PhDr. Margita Škrabáľková.
Adresa redakcie: Páričkova 18, 821 08 Bratislava 2, telefón: 02-5020 0520, fax: 02-5020 0522, e-mail: tlcove.shr@changenet.sk, web: www.shr.sk. Grafická úprava: Agentúra Zachar, s. r. o., Bratislava, tlač: RAX, s. r. o., Bratislava. © SHR